

Lideratges

Paranoia i debilitat institucional

Cal defensar la democràcia i la participació cívica, reforçar les institucions i millorar la seva eficàcia i la seva legitimitat

Leonard Beard

José Manuel Pérez Tormero

¿Què tenen en comú, en aquests moments, països com els EUA, Israel i Corea del Sud? Doncs que els tres estan experimentant un lideratge bipolar: entre depressiu i maníac. Un lideratge que s'es-campa arreu del món. Que combina cert populisme social amb una notòria supèrbia personal i que, generalment, només té com a full de ruta la fugida cap endavant. Però, sobretot, és un lideratge que depèn de la deslegitimació creixent de les institucions. Bipolaritat i descrèdit institucional sembla, per tant, que van de la mà.

¿En què consisteix la bipolaritat d'aquesta mena de líders? En un contrast marcat entre les fases nocturnes (depressives) i les fases diürnes (maníaciques). Quan cau la nit, els líders se senten assetjats, perseguits i acorralats per un enemic invisible (sigui en forma de processos judicials o de conspiracions diverses). És la fase paranoide, depressiva. En canvi, quan es fa de dia, tot canvia. Se senten messies, capaços de qual-sevol heroicitat -atrocitat que els serveixi de redempció. És la fase maníaca.

Trump, de nit, sol submergir-se en la bombolla de les xarxes socials, i sentint-se protegit tendeix a expressar les seves fòbies i temors sense embuts. De dia, en canvi, es presenta com el redemp-

tor irat, impulsat per un poble-Déu (que només està en la seva imaginació). Netanyahu, no ho oblidem, de dia forja la seva determinació bèl·lica en grans principis, però en realitat el seu temor (nocturn) ha de ser pels jutges d'Israel

que el persegueixen per corrupció. Finalment, Yoon Suk-yeol, president de Corea del Sud, en la seva fase nocturna se sent assetjat pel comunisme, però de dia mira d'imposar la llei marcial fugint cap endavant d'un Parlament.

Però també hi ha més coses en comú entre Trump, Netanyahu i Yoon Suk-yeol. Tots tres han patit un intent de magnicidi. Els tres líders han viscut l'angoixa de la mort pròxima, i això els porta a la paranoia d'haver de fugir cap endavant.

Factors estructurals

No obstant, per comprendre el que està passant no ens hauríem d'acontentar només amb una explicació psicològica. Hi ha factors estructurals que ens haurien de preocupar més que la psicologia personal, perquè tenen a veure amb el debilitament sistemàtic al qual estan sotmeses les democràcies. Incloses les europees. ¿Quins són aquests factors?

En primer lloc, l'extrema polarització de l'opinió pública. Tant als EUA com a Israel i a Corea, l'opinió es troba dividida al 50% entre partidaris i detractors del govern. I la polarització es fa cada vegada més agressiva. Aquesta polarització és la que s'està acaronant amb les democràcies a tot Europa, la que s'ha experimentat a la Gran Bretanya i a Itàlia, i amenaça ara França i Alemanya. I que pot tenallar també Espanya.

En segon lloc, la debilitat de la independència judicial i la seva constant politització. Aquesta que és evident als EUA, on Trump només directament jutges (que després l'exoneren dels seus delictes). A Israel, on els jutges que volen investigar un Netanyahu acusat de corrupció estan sent vilipendiats per l'Executiu. I, per descomptat, a Corea, on la llei marcial s'ha intentat articular

com a resposta a un moviment del poder judicial. Però, no ho oblidem, la crisi de la independència judicial s'estén per tot Europa. A Hongria és una evidència; a França es comença a parlar de judicialització de la política, i a Espanya, la tensió entre els diferents poders de l'Estat és notòria des de fa temps.

En tercer lloc hi ha la connivència dels nous poders feudals tecnològics amb els governs. Elon Musk, que gaudeix del favor de Trump als EUA. Netanyahu, que dona ànim a la indústria de ciberintel·ligència del seu país. I Yoon Suk-yeol, nascut a l'empara dels problemes jurídics de les grans empreses del seu país. També pot ser això la gran qüestió a Europa dels pròxims anys: quin paper jugaran les grans tecnològiques en la governabilitat de la UE.

Són aquests tres factors els que ens han d'ocupar. Perquè són presents en les nostres democràcies i perquè poden derivar en lliscaments autocràtics que poden donar lloc a més populisme, més autoritarisme i més confusió de l'opinió pública.

Davant d'aquesta situació, no hi ha més resposta que defensar la democràcia i la participació cívica, reforçar les institucions i millorar la seva eficàcia i la seva legitimitat. I, per descomptat, sospitar de tota apel·lació a l'excepcionalitat i a les solucions màgiques. ■

■ José Manuel Pérez Tormero és catedràtic de la UAB i expresident de la Corporació de Ràdio i Televisió Espanyola.